

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ

Ефективне функціонування держави можливе лише за умов збалансованості різних видів надходжень та витрат. Вагому частину видатків бюджету України займає фінансування сфери соціального забезпечення. Аналіз стану соціального розвитку дає змогу сформулювати висновки про рівень життя населення, рівень зайнятості громадян та про добробут суспільства в цілому.

Залежно від рівня розвитку країни, співвідношенню кількості працюючого населення до кількості безробітних та низки інших факторів уряд держави формує свою структуру соціальної політики. Для підтримки соціальної сфери та її розвитку слід забезпечувати високий рівень функціонування різноманітних форм соціального захисту, що вимагає достатнього фінансування. Також постійно Україна стикається з новими проблемами, які спричиняють зростання кількості населення, яка потребує фінансової підтримки з боку держави. Усі це пояснює актуальність глибокого вивчення та аналізу видатків на соціальну сферу.

Вивченням даного питання займається багато вчених. Значна кількість провідних науковців присвячують свої праці дослідженню стану фінансування соціальних послуг та соціальної сфери у цілому. Зокрема О. Дем'янчук, Ю. Ткаченко, К. Павлюк, О. Тищенко, О. Бобровська, С. Крупа, М. Кравченко та інші обґрунтовують особливості розвитку та фінансового забезпечення соціальних послуг.

В науковій літературі існує різноманіття терміну «соціальна сфера», оскільки науковці часто дискутують стосовно дефініції даного поняття. Одні визначають її як сукупність господарств, діяльність яких сприяє підвищенню життєвого рівня населення. Другі – розглядають з боку реалізації інтересів соціальних груп, як от умови праці, побуту тощо. А треті дивляться на це, як на сферу діяльності людей, результат якої задовольняє потреби членів суспільства та створює додану вартість. Узагальнюючи усі визначення, пропонуємо соціальну сферу розглядати як сукупність галузей, що визначають рівень життя населення.

Сфера соціального забезпечення охоплює освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, культуру, соціальний захист та соціальне забезпечення.

Видатки з бюджету в загальному теж здійснюються за даними напрямками [2]. Щоб зрозуміти сучасний стан видатків на соціальну сферу, розглянемо та проаналізуємо фінансування соціального забезпечення за останні п'ять років (таблиця 1).

Таблиця 1.

Структура видатків бюджету України на соціальну сферу, 2018-2022 роки, млн. грн. *

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Житлово-комунальне господарство	296,9	108	88,5	164,10	528,6
Охорона здоров'я	22617,9	38561,6	124925,3	170505,2	184267,8
Духовний та фізичний розвиток	10107,1	9967	9826,4	15970,3	11051,3
Освіта	44323,4	51657,6	52857,3	63837,1	58508,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	163865,6	218628,6	322720,3	339278,9	425987
Загальні видатки бюджету	985842	1072891,5	1288016,7	1490258,9	2705423,3

*Систематизовано автором на основі джерела [1]

На основі даних таблиці 1 прослідкуємо динаміку видатків бюджету України на соціальну сферу протягом 2018-2022 років (див. рис. 1).

З рисунку 1 бачимо, що найбільших коливань між спадом та ростом зазнали житлово-комунальне господарство та охорона здоров'я. Щодо житлово-комунального господарства, то найбільший ріст відбувся у 2022 році (на 222,12%). Це може бути пов'язано з початком повномасштабного вторгнення, руйнування інфраструктури країни, зростання потреби громадян в допомозі з житловими проблемами.

Видатки на охорону здоров'я різко зросли (на 223,96%) у 2020 році. Це пояснюється спалахом пандемії COVID-19, величезної кількості хворих та необхідністю посилити в цей період фінансування медичної сфери.

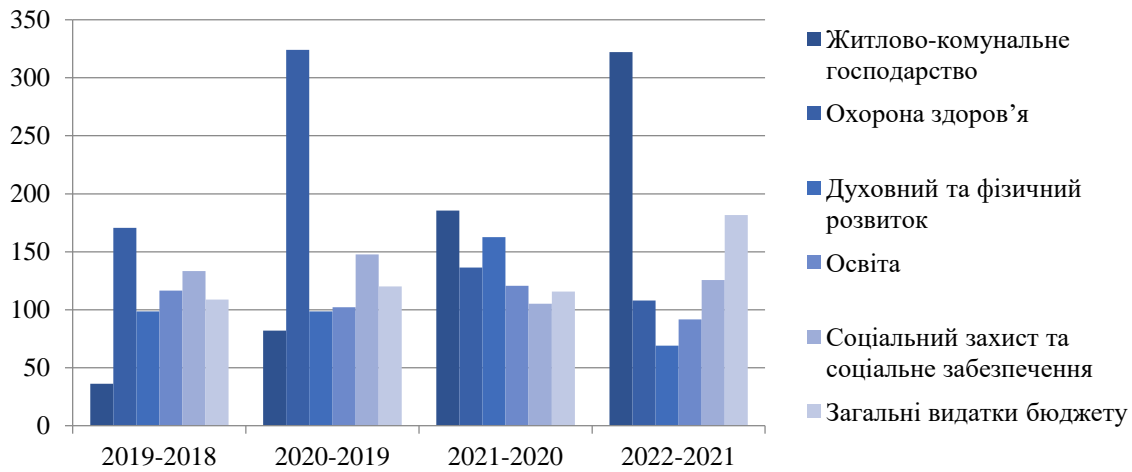

Рис. 1. Динаміка видатків бюджету України на соціальну сферу, 2018-2022 роки, %.

Соціальний захист та соціальне забезпечення також у 2022 році вимагає більшого фінансового забезпечення, що зумовлює відповідне зростання видатків у цьому напрямі – на 25,56%. Пояснення цьому у появі нових вразливих категорій населення – жертв війни, а саме, внутрішньо-переміщені особи, учасники бойових дій, діти-сироти.

Проаналізуємо питому вагу видатків бюджету України на соціальну сферу протягом 2018-2022 років (табл. 2).

Таблиця 2.

Питома вага видатків бюджету України на соціальну сферу, 2018-2022 роки, %

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Житлово-комунальне господарство	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02
Охорона здоров'я	2,29	3,59	9,7	11,44	6,81
Духовний та фізичний розвиток	1,03	0,93	0,76	1,07	0,41
Освіта	4,5	4,81	4,1	4,28	2,16
Соціальний захист та соціальне забезпечення	16,62	20,38	25,06	22,77	15,75
Загальні видатки бюджету	100	100	100	100	100

Аналіз структури видатків на соціальну сферу дозволяє зробити наступні висновки.

Найбільшу питому вагу займає соціальний захист та соціальне забезпечення, оскільки в Україні відносно низький рівень життя, велика кількість громадян проживає за межею бідності та потребує фінансову допомогу у вигляді надання субсидій, допомог по малозабезпеченості, інвалідності, дітям-сиротам тощо. Також в Україні серйозною проблемою є старіння нації, тому значна сума коштів спрямовується на пенсійне забезпечення.

У 2021 році спостерігаємо зростання питомої ваги видатків на охорону здоров'я. Як вже було зазначено, це пов'язано з особливим загостренням поширення коронавірусу.

У 2022 році бачимо скорочення питомої ваги усіх статей. Це пов'язано з вторгненням країни-агресора на нашу територію. Як наслідок усі можливі кошти були спрямовані на оборону наших кордонів, що спричинило відтік певної частини фінансових ресурсів з інших напрямків витрат бюджету.

Таким чином, соціальна сфера найбільш вразлива до політичних та економічних змін, а особливо криз. Такі фактори погіршують фінансове становище громадян країни і, як наслідок, спричиняють зростання потреби у забезпеченні певних категорій населення з боку держави. В інтересах держави забезпечувати підтримкою усіх, хто цього потребує. Для того щоб не погіршувати якість життя людей, стимулювати їх до розвитку та цим самим сприяти економічному зростанню країни.

Список використаної літератури:

1. Мінфін. Видатки держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2022/> (Дата звернення 27.10.2023)
2. Дем'янчук О.І., Борконюк О.О. Фінансове забезпечення соціальної сфери України. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. 2023. Вип. 4(25-04). С. 18-24